

EL CALENDARI FESTIU

Jan Grau

El nostre calendari

Des de sempre els humans hem tingut la necessitat de trobar un sistema per mesurar el temps. El quasi perfecte calendari actual i les dates festives que el componen, és la combinació d'un munt de cicles i calendaris relacionats entre si. Les nostres diades tradicionals provenen principalment del calendari natural solar i del litúrgic cristià, malgrat que també s'han anat afegint festes cíviqes i polítiques. Des de fa uns anys, es promouen diades de caire universal com el *Dia del Medi Ambient*, per citar un cas, que sense desmereixer les seva intencionalitat, afavoreixen la globalització en detriment de la tradició.

Tenim dos cicles que ens manen el calendari. De rerefons els cicles llunars i solars, influenciadors agrícolaent i marcant els cicles ramaders, però també el calendari romà que era solar i l'hebreu de mesura llunar, tenen molta presència en el nostre.

El calendari litúrgic i les festes

La litúrgia cristiana es va basar en el calendari religiós hebreu, prenent el dia central, el *Pesah* (Pasqua), que significa "passar de llarg", fent referència al fet que l'àngel exterminador va passar de llarg de les cases dels israelites i va matar el primogènits egipcis. Set setmanes després del *Pesah*, celebren el *Sabuot*, en grec anomenat *Pentekoste*, que correspon a la Segona Pasqua o Pasqua de Pentecostés.

El calendari litúrgic és molt complex, comprèn tot l'any i té diversos cicles, però només un, el que va de Carnaval a Corpus oscil la cada any dins del calendari gregorià. Tot el bloc de diades es mou en funció de la Pasqua que se celebra sempre el primer diumenge després del 14è dia de la lluna pasqual. Si la lluna pasqual és en diumenge, s'entendrà el següent.

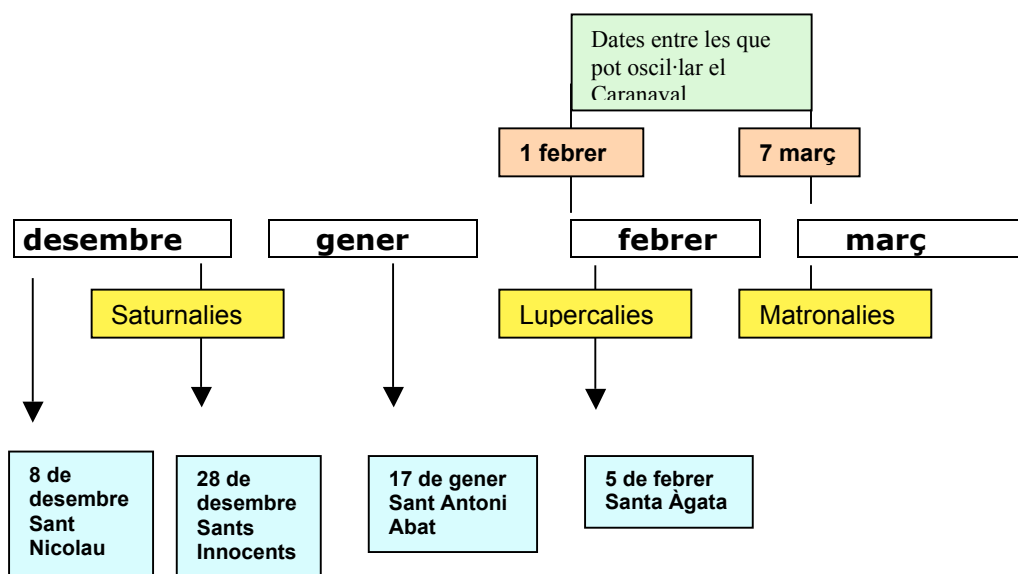
Festa	Situació en el calendari	Data mínima	Data màxima
Dijous Gras	Setè dijous abans del de Dijous Sant	29 de gener	4 de març
Diumenge de Carnaval	Setè diumenge abans del Diumenge de Pasqua	1 de febrer	7 de març
Dimecres de Cendra	Setè dimecres abans de Pasqua Florida (Comença la Quaresma)	4 de febrer	10 de març
Diumenge de Rams	Diumenge abans de Setmana Santa i Pasqua Florida	15 de març	18 d'abril
Dijous Sant	Dijous abans de Pasqua Florida (Acaba la Quaresma)	19 de març	22 d'abril
Divendres Sant	Divendres abans de Pasqua Florida	20 de març	23 d'abril
Dilluns de Pasqua Florida	Pasqua Florida	23 de març	26 d'abril
Dijous de l'Ascensió	Sisè dijous després de Pasqua Florida	30 d'abril	3 de juny
Dilluns de Segona Pasqua	Setè dilluns després del de Pasqua Florida	11 de maig	14 de juny
Dijous de Corpus	Novè dijous després de Pasqua	21 de maig	24 de juny
Diumenge de Corpus	Novè diumenge després del de Pasqua	24 de maig	27 de juny

Cicle de Carnestoltes

La celebració del Carnestoltes està fixada de Dijous Gras a Dimecres de Cendra en una setmana mòvil en funció del calendari litúrgic. Però si tenim en compte els antecedents romans del nostre Carnaval, aquest cicle s'encavalla amb el de Nadal i fins s'inclou a dins.

Noms	Festes romanes vinculades amb el nostre carnaval
Saturnalia	Festes d'esclaus i de classes socialment dèbils. Inversió de l'ordre establert.
Lupercalia	Ritus de fecundació dels ramats. La disfressa hi tenia un important paper.
Matronalia	Festes exclusives de les dones i commemoració del rapte de les Sábines.

D'aquesta manera, a més de les festes del Carnaval pròpiament dit, podem vincular diverses celebracions catalanes a les antigues festes romanes. Per exemple i entre d'altres, les bromes dels Sants Innocents (28 de desembre) o l'elecció del Bisbetó a Montserrat (6 de desembre) poden vincular-se perfectament amb les Saturnalies; les festes de Sant Antoni Abat, patró dels animals (17 de gener) amb les Lupercals; o les festes de les dones que per Santa Àgueda (5 de febrer) es fan a Riba-roja d'Ebre tenen a veure amb les Maternals.

Cicle de Nadal

De tots els cicles de l'any, el de Nadal és el més carregat de contingut tradicional. Cal buscar antecedents en les Saturnalies, celebrades pels romans en honor del déu Saturn. El cristianisme va fer coincidir aquesta data amb el naixement del Messies. El Nadal està situat en el calendari coincidint amb el solstici d'hivern.

Previ al cicle Nadalenc hi ha el d'Advent que són les 4 setmanes abans de Nadal. Aquest cicle que havia perdut un cert protagonisme, és el temps de preparació espiritual per la vinguda de Jesús, comença el dia 1 i acaba la vigilia de Nadal. Actualment ha tornat a prendre importància pel costum dels calendaris infantils d'Advent, cada dia té una finestreta amb una sorpresa i en el darrer un pesebre.

El Nadal es fa present quan instal·len les lluminàries dels carrers, però el cicle s'inicia amb la Fira de Santa Llúcia que actualment comença el dia 5 vigilia del festiu de la Constitució. Acaba per la Candelera, quan s'ha de desmontar el pesebre, però pràcticament, el donem per acabat passat Reis, quan els nens tornen a escola. En el cicle de Nadal conviuen diades religioses, socials, fins i tot polítiques, des que es va instaurar el Dia de la Constitució.

data	Diada	Tradicions
5 desembre		Inici de la Fira de Santa Llúcia
6 desembre	Sant Nicolau	Festa europea dels nens, Bisbetó...
8 desembre	La Immaculada Concepció	La Puríssima
12 desembre	Santa Llúcia	Meitat del cicle d'Advent
22 de desembre		Sorteig de loteria
24 de desembre	Nit de Nadal	Missa del gall, Caga tió,
25 de desembre	Diada de Nadal	Dinar familiar,
26 de desembre	Sant Esteve	Festa tradicional a Catalunya
28 de desembre	Sants Innocents	Bromes i llufes
31 de desembre	Nit de Cap d'Any	Home dels Nassos, Revetlla...
5 de gener	Nit de Reis	Cavalcades dels Reis d'Orient
6 de gener	Diada de Reis	Obsequis, Tortell de Reis ...
17 de gener	Sant Antoni Abat	Tres Tombs, Tortell de Sant Antoni...
2 de febrer	La Candelera	Desar el pesebre.

Calendari festiu

L'any està ple de tota mena de festes: votades, fires, aplecs... però destaquen dues tipologies: les diades tradicionals i les festes majors, que en molts casos s'interrelacionen unes amb les altres. Sovint, el vot a un sant, una fira o qualsevol altra festa que ha pres importància, s'ha convertit en la festa major. La majoria de poblacions tenen dues festes majors, habitualment les majors són a l'estiu i les menors són anomenades petites o d'hiven.

Principals diades que concentren festes

Gener	Sant Antoni Abat (17), Sant Sebastià (20), Sant Pau (15), Sant Vicenç (22)...
Febrer	La Candelera (2), Sant Blai (3), Santa Àgata (5), Santa Eulàlia (12)...
Març	Sant Josep (19), Santa Madrona (15), Sant Pere Regalat (30)...
Abril	Sant Jordi (23), Mare de Déu de Montserrat (27), Santa Caterina (29)...
Maig	Santa Creu (3), Sant Ponç (11), Sant Isidre (15), Pasqua Granada (mòbil)...
Juny	Corpus (mòbil), Sant Antoni de Pàdua (13), Sant Joan (24), Sant Pere (29)...
Juliol	Sant Cristòfol (10), Mare de Déu del Carme (16), Santa Maria Magdalena (22), Sant Jaume (25), Santa Anna (26), Sant Nin i Sant Non (30)...
Agost	Sant Doménech (4), Sants Just i Pastor (6), Sant Llorenç (10), Mare de Déu d'Agost (15), Sant Roc (16), Sant Magí (19), Sant Bartomeu (24)...
Setembre	Mares de Déu Trobades (8), Sants Cosme i Damià (27), Sant Miquel (29)...
Octubre	Sant Francesc (4), Mare de Déu del Roser (7), Mare de Déu del Remei (8)...
Novembre	Sant Martí (11), Santa Cecília (22), Sant Sadurní (29), Sant Andreu (30)...
Desembre	Sant Nicolau (6), La Puríssima (8), Santa Llúcia (12), Santa Coloma (30)...

Les festes majors es concetren principalment a l'entorn de dates que estan sota l'advocació de sants molt populars (Sant Joan, Sant Sebastià, Sant Martí...) però principalment de dues diades de la Mare de Déu: la Mare de Déu d'Agost (15 d'agost) i les Mares de Déu Trobades (8 de setembre). La Festa Major és la festa comunitària per excel·lència, que referma l'identitat d'una població i la diferencia de les altres.

Altres cicles

Encara queden altres cicles per explicar que en major o menor mesura influeixen en el nostre calendari, com ara el cicle de la Mare de Déu, bàsicament litúrgic i molt desdibuixat si no fos per les dates en les quals es concentren les festes i els aplecs. També és important el cicle dels morts, també diluït per la forma asèptica que tenim de retre culte als morts. D'aquest cicle podem dir que queda vigent la diada de Tots Sants. Un altre cicle curiós i encara menys conegut és el cicle dels númens i les fades, relegat al llegendari. Finalment també tenim el cicle agrícola i ramader, que marca les dates de fires i aplecs d'ermita, centrats principalment a primavera i tardor.

Les diades polítiques i sindicals del calendari

Un altre calendari que ens afecta és el laboral que marca els dies festius de l'any. En aquest apartat hi trobem el Dia del Treball (1 de maig), la Diada Nacional (11 de setembre) el *Dia de la Hispanidad* el (12 d'octubre) i el Dia de la Constitució (6 de desembre).

El Dia del Treball és una festa sindical plena de manifestacions i actes reivindicatius. Les altres tres, són commemoracions polítiques que les institucions han intentat omplir de contingut. Un exemple el tenim en el contrast entre Sant Jordi i l'11 de setembre, la primera és laboral però té uns continguts tradicionals mentre la segona és només commemorativa.

Les altres dues commemoracions mai han tingut arrelament a Catalunya, més enllà del fet de no ser dies laborals. Mentre es mantenen com a festes laborals diades de caire polític, perillen les diades populars com Sant Joan o Reis. La democràcia ens ha portat la recuperació de les tradicions, però a nivell festiu veiem com moltes diades tradicionals deixen de ser festa laboral, essent substituïdes per festes només polítiques.